

Reflekterer de kommunale og fylkeskommunale
strategier
klimaproblematikkens enorme dimensjoner?

....og hva med klimatilpasning? (del II)

KLIMAFORUM

17. november 2008

Stig Hvoslef

Akershus fylkeskommune

Betimelig spørsmål: Innen 2020 bør kommunesektoren ta ca 20 % av klima-utslippsreduksjonen (SFT), likevel:

så langt er svaret:

NEI

Klimautfordringen reflekteres verken i:

- Dybde
- Presisjon
- Slagkraft
- Tematisk bredde (svak på tilpasning +globale fotavtrykk)

...og det er gode grunner for at det er slik!

Spørsmålet leder til nye spørsmål:

Reflekterer statlige strategier og tiltak klimautfordringen?

1. Kunnskap om forvaltningsmessige effekter av klimaendringer?
[eks. CIENS 1-2007] (knapt)
2. Nasjonalt program for klimakompetanse i skolesektoren? (tynt)
3. Formidling og incentiver til allmennheten? (tynt)
4. Statlig samspill med regionalt og lokalt nivå? (tynt)
5. Nasjonalt program for lokal og regional rapportering? (tynt)

Kan vi forvente større innsikt og kompetanse av lokal politikk og forvaltning enn det vi kan vente av den statlige?

Har staten en regional klimastrategi?

Nye PBL, seNorge.no, regionreform, Framtidens byer (kommune-basert)

Hvorfor statlig regionalpolitikk?

Pga. FKs rolle for ATP – regional utvikling – vg skoler

Hva savnes:

- Kunnskap1: Reg.utredninger om klimatilpasning (CIENS 1-07)
- Kunnskap2: Klimasatsing for vg skoler
- Krav om klimaplaner og tilpasningsstrategier (FK-FDP +SektorM)
- Reg. incentivordninger (koordinering +kommunebistand; klimafond)
- Reg. resultatrapportering (FK, sektormyndighet, Enova, Transnova)

Har staten en lokal klimastrategi?

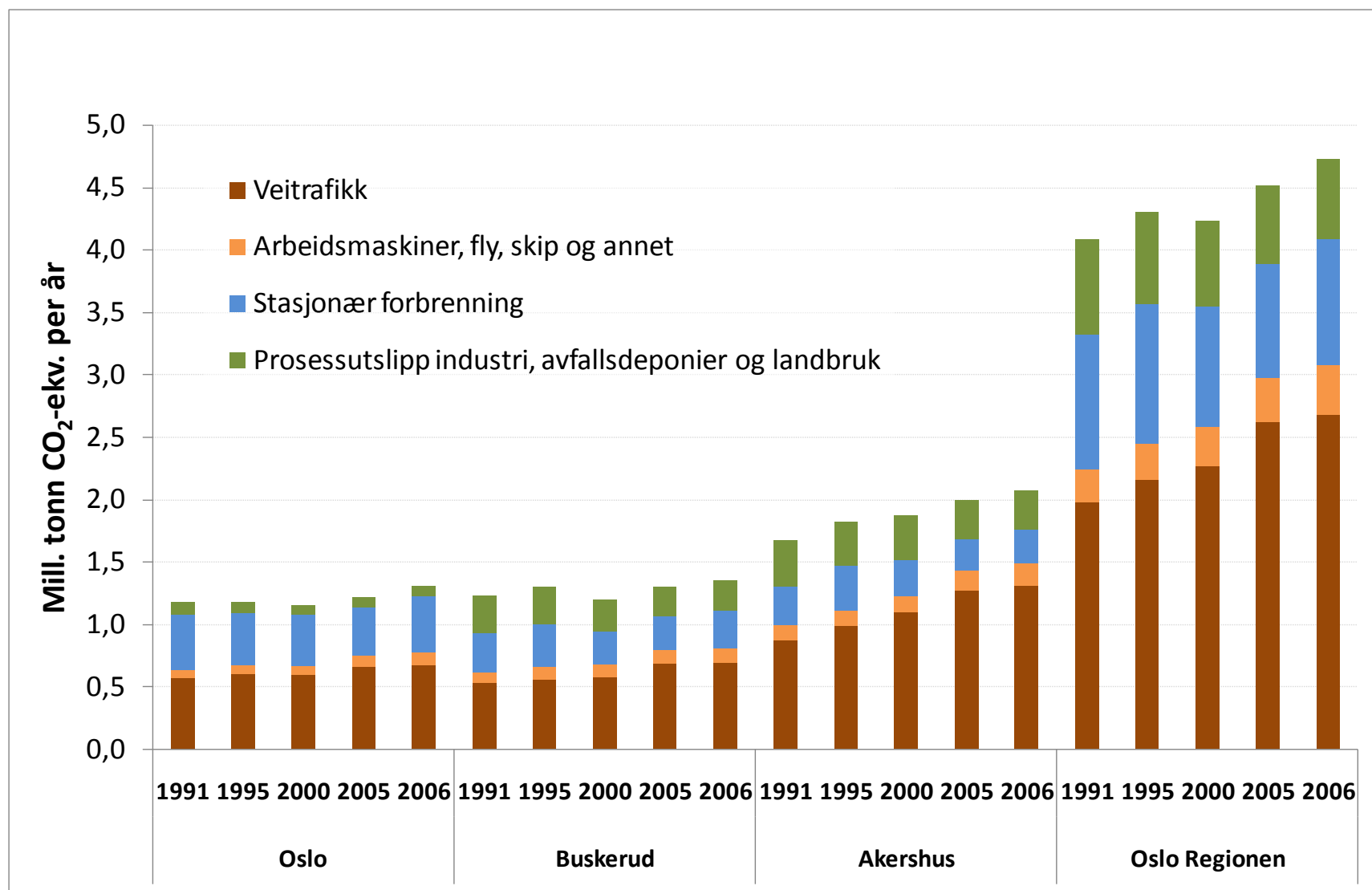
Nye PBL-TEK, Enova, DSB-NUSB, seNorge.no, Livskraftige kommuner, Grønne E-kommuner

Hva savnes?

- Kunnskap: Formidling om klimautvikling, skolering (forvaltningen etterspør, skolesektoren)
- Øremerkede klimaressurser til forvaltning
- Gulrot + pisk: Rammebetingelser knyttet til "klimaatferd"
- Enhetlig klimastatistikk, indikatorer, resultatrapportering
- Håndtering av kommunens globale fotavtrykk

FK klimastrategi og utfordringer i Akershus

Klimagassutslipp i Osloregionen 1991-2006

Akershus FK og politikutvikling

- ❑ Regionalt klimasamarbeid fra 1999, med Oslo og Buskerud FK
- ❑ Knutepunkt-strategi i Akershus fra 2004
- ❑ Felles-regional klima- og energistrategi/-handlingspakke (sammen med SFT, SVV, Enova)
- ❑ Regional tilpasningsutredning (foreløpig, CIENS-rapp. 1-2007)
- ❑ Felles-regional klimaplan 2, rulleres 2008
- ❑ Fylkesklimaplan 2009 med klimatilpasning (basert på klimaplan 2)

Leirskred 1953,
Bekkelaget

Akershus FK og sektorpolitikk

☐ Areal- og transport

- Knutepunkt-politikk: KP + regul.planer, tettstedsprosjekt 2008-10
- Oslo-pakke 1 +2 +3
- Kollektiv-prosjekter + RUTER (40% eierskap, tidl. SL+OS)

☐ Næringspolitikk

- Teknologiutvikling: HyNor Oslo + Romerike (Hydrogenveien)
- FoU/innovasjon: OREEC (Oslo Renewable Energy and Environment Cluster)

☐ Energi

- Akershus Energi (heleid): FV og bioenergi
- Egne bygg (13 % E-sparing + 8 % E-omlegging innen 2012 = 13 GWh)

Flom 1967,
Lillestrøm

Akershus FK og kompetanse, formidling, nettverk

På to år er 18 av 22 kommuner kommet i gang med klima/energiplaner!

❑ Kompetansebygging, formidling

- Brobygger mellom forskning og forvaltning?!
- Faglig K/E-bistand til kommunene, i plan/gjennomføringsfase
- Statistikkutvikler: lokal + regional energi- og klimastatistikk
- Formidling: klimaendring + klimatilpasning og nye virkemidler i PBL

❑ Nettverk

- Statlige: Enova, Framtidens byer
- Fylkeskommunale: Oslo/Buskerud, Østlandssamarbeidet
- Kommunale: Regionråd (N.Romerike, Follo, Vestregionen, Ø.Romerike?)
- Andre: Framtidens byer, INTERREG (IV B)

Jordras 2000,
Åskollen. Foto: A. Carlsen

Klimatilpasning og kommunale utfordringer

CIENS-rapport 1-2007

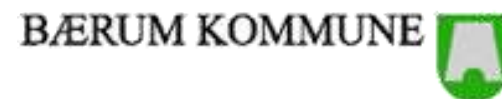
Oppdrag og samarbeid

- 1. norske IPCC-baserte regionalutredning (*forprosjekt*)
- Omfatter klimautviklingen på 2000-tallet
- Oppdrag fra Klimasamarbeidet i Osloregionen (politiske vedtak 2005)
→ **CIENS-samarbeid**
- Gjennomført med CICERO som koordinator (CIENS' 1. rapport)

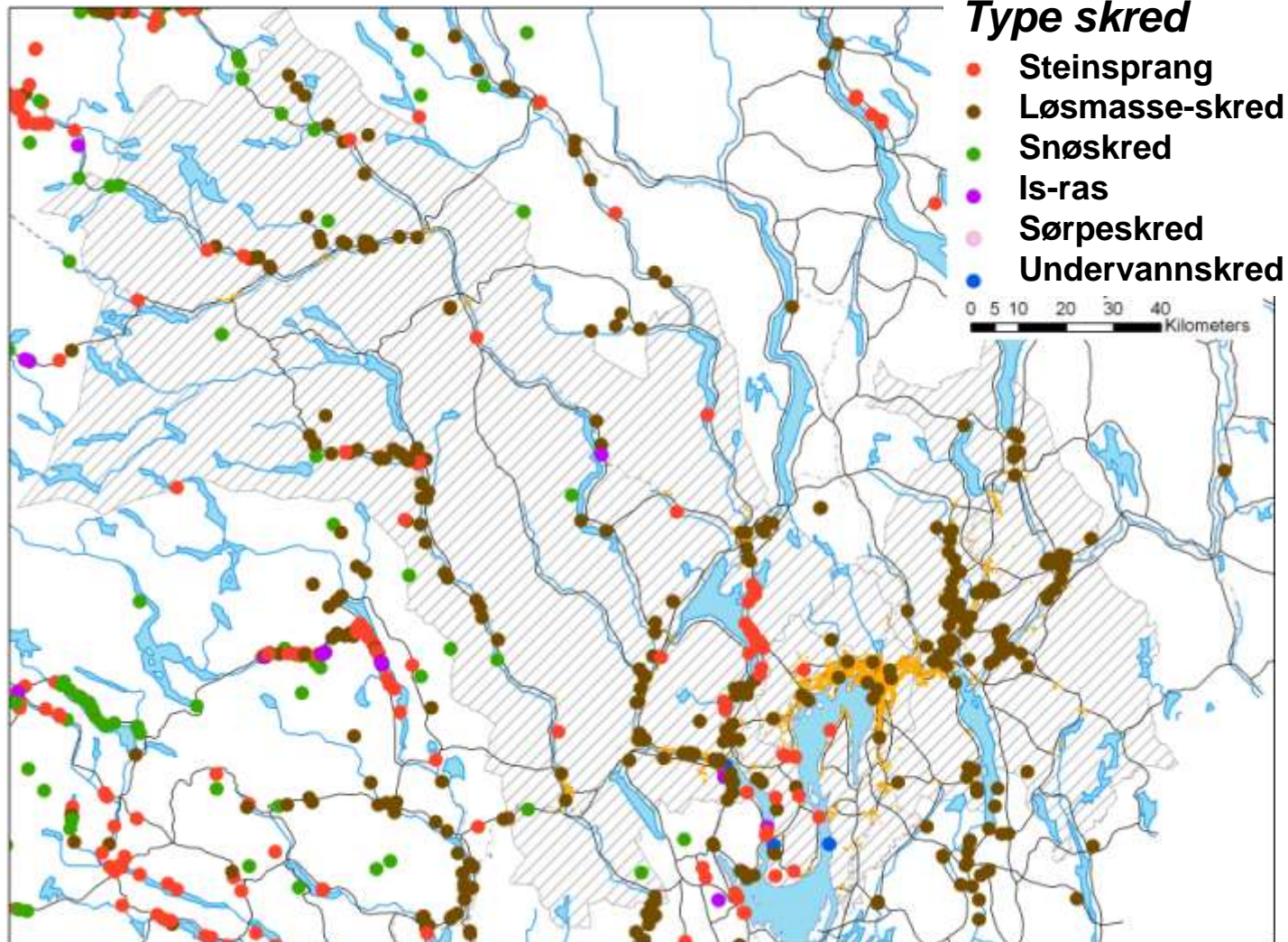
Utredningens innhold

- ❑ Gjennomgår tidligere ekstremhendelser / erfaringer
- ❑ Nedskalerer 1 utslippsscenario (B2) og 2 klimamodeller fra IPCC med støtte av den nordiske RegClim-modellen (for flom er også A2-scenariet benyttet)
- ❑ Vurderer regionens sårbarhet for klimaendring og tilpasningsbehov for utvalgte samfunnsområder:
  - helse
  - bygninger og bebygd miljø
  - kritisk infrastruktur (vei + jernbane + havn + tele/el)
  - vann og avløp
- ❑ Gjennomgår kommunalt tilpasningsarbeid i 4 store kommuner:
  - Oslo
  - Bærum
  - Drammen
  - Skedsmo
- ❑ Vurderer kunnskapsbehov og skisserer hovedprosjekt

Historiske skred fra 1911- kilder: NGI og met.no

Mange ekstremhendelser i de varme 30-åra. Vassdragsregulering har siden bidratt til å dempe vårflommer.

Skedsmo; flomnivået for 1995-flommen

Rabbenveien ved Åskollen i november 2000, etter at jord og leire var sklidt ut. (Foto: Andreas Carlsen)

Sandvika-flommen 2000. Foto: Asker og Bærum budstikke

Flomskade Nydalen 2000. Foto: Oslo kommune, Vann og avløpsetaten

Regionale klimautsikter for 2000-tallet

Større usikkerhet jo sterkere nedskalering. Men: ikke større usikkerhet enn at vi kan iverksette tiltak nå!

3 °C høyere årsmiddel-temperatur

- Milde vintere (**40 % red. snødekke i lavlandet 2050**)
- Mer våt og tung snø
- Trolig mer ising
- Grunnere tele
- Varmere, tørrere somre

Noe økt årsnedbør, endret årsvariasjon

- Mer nedbør om høsten (**+20 %**) og vinteren
- Tørrere somre (**15 % mindre nedbør**)
- Mer intens nedbør (hyppigere max-nedbør)

Hyppigere og mer ekstremt ekstrem-vær

Mer flom (regnflommer + stadig tidligere vårflom)

Mer skred og ras (stein-, jord-, snø-, sørpe-)

Mer erosjon

Havnivå-stigning, ca 40 cm (30-75 cm) i Oslofjorden

Gradvise eller periodiske endringer?

Kommuner og klimatilpasning

Kommunene erkjenner kompetansebehov

Svarene fra de fire kommunene viser:

- Tilpasning til nåværende klima + tidligere, erfarte hendelser, i mindre grad klimaendringer
- ROS med klimaendring mangler foreløpig

BÆRUM KOMMUNE

Kommunene ønsker/etterlyser:

- Klarere **forvaltningsprinsipper** fra statlig hold
- Bedre statlig **samordning**
- Nasjonalt nettsted om klimatilpasning
(www.klimatilpasning.no: *Nettportalen lanseres i løpet av høsten 2008! Velkommen tilbake.*)

Flom på Østlandet oktober-november 2000

Ny nedbørsrekord for november

100 husstander isolert

Stor flom og nye ras i vente

48 personer evakuert

Akerselva på bristepunktet

Ras stengte jernbanelinjen ved Eidsvoll

Oslo under vann

Varsel om flom for Sør-Østlandet

Utarbeidet av NVEs flomvarslingsjeneste 23.11.00, kl.10:15. Varselet gjelder for perioden 23.11.-24.11. Det vises til varsel sendt 22.11. 2000.

Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Buskerud, Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus, sørlige deler av Oppland og Hedmark:

Det er mildvær og varslet ny nedbør fra i natt og utover fredag. Regn og snøsmelting vil opprettholde vannføring omkring flomnivå i de fleste vassdrag i de berørte områdene.

Det er meget høy vannstand i flere innsjøer i lavere-liggende områder på Østlandet. Det ventes stort sett noe stigende vannstand i varslingsperioden.

Effekter – behov for kommunal tilpasning

Effekter på helse

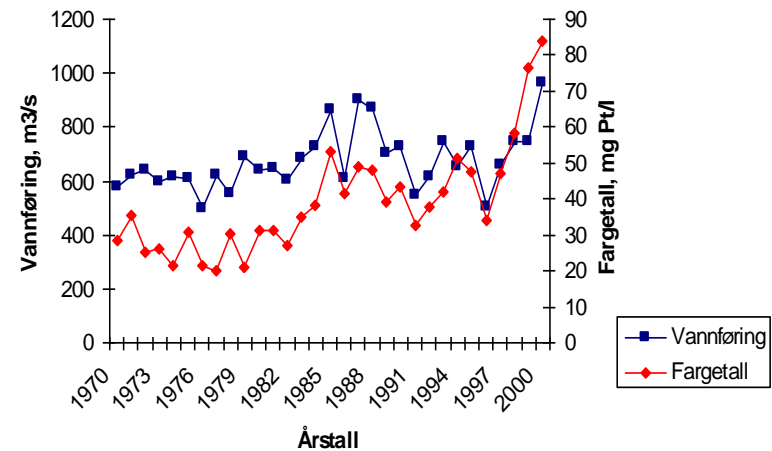
- ❑ Varmere vintre: Redusert risiko for **luftveis-infeksjoner** og **hjerte-karsykdom**
- ❑ Varmere somre: Økt risiko for det samme, i tillegg: **hete-problem**
- ❑ Fukt i hus: **Luftveisbelastning** pga. sopp/råte
- ❑ Spredning av smittebærere øker faren for **vektoroverførte sykdommer**
  - *Borrelia*-bakterien har skogflått som smittebærer
- ❑ **Giftalger**: økt hyppighet i skadelige konsentrasjoner
- ❑ Mer flom kan **redusere drikkevannskvalitet**

Photo: Bent Arne Glad Pedersen

Effekter for drikkevann

- ☐ Mer **farge** + partikler i overflatevann
- ☐ Økt fare for **mikrobiell forurensning**
  - *Avrenning fra nedbørfelt*
(lekkasjer/overløp fra kloakk, avføring fra dyr)
  - *Redusert lagdeling i dype innsjøer*
- ☐ Mer oppblomstring av giftproduserende **blågrønnalger**

Tiltaksbehov

- Mer omfattende vannbehandling
- Sikre nedbørfeltet til drikkevannskilden
- Økt overvåkning av råvann og rent vann
- Skille drikkevann og avløp

Effekter for avløps- og overvannshåndtering

Økte mengder fremmedvann:

- ❑ Avløpskapasiteten overstiges → **større skadeflommer**
- ❑ Økt belastning → **skader på nettet**, pga mer avløpsvann episodisk og over året
- ❑ Tette flater → **urbane flommer**
- ❑ Stigende havnivå → **oppstuvning** i avløpsnett

Tiltaksbehov

- Øke separering av overvann og avløpsvann
- Overvann: Mer grønne flater/kantvegetasjon
- Integrering i arealplanleggingen → flomveier
- Øke kapasiteten i avløpsnett (fordrøyningsbasseng)
- Hyppigere vedlikehold av avløpsnett
- Øke kapasitet ved sanering

Effekter på annen infrastruktur

Effekter VEI:

- Høyere maks.temperatur sommerstid → mer spor-deformasjon
- Frost- og tinesykler (trafiksikkerhet + slitasje)
- Grunnere ishinne-dannelse gir økt slitasje, særlig på grusveier
- Økt fare for ras & skred, flom og oversvømmelser

Effekter HAVNER:

- Økt havnivåstigning og stormflo
- Drammen havn er utsatt når flom og stormflo skjer samtidig

Effekter EL- OG TELENETT:

- Lokale nett svært sårbare for strøbrudd
  - Store snømengder +regn / ising vinterstid, trefall (trafoer sårbare)
- Robust regionalnett, distribusjonsnettet mest utsatt
- IP-telefoni og mobiltelefon sårbare, utsatt for strøbrudd

Oslo S, oktober 2000

Sørkedalsveien i Oslo 2000

Vinteren 2008

SKAL SIKRES: sikkerhet og beredskapsleder Arnulf Wibe i Statens vegvesen Region øst vil sikre tunnelen mot ekstremvær. Foto: Morten Holm (Scanpix)

TIPS OSS

SEND SMS/MMS TIL **02255**

MER INFO

- Ekstremvær truer Festningstunnelen

Vegvesenet vil sikre seg mot nytt klima.

Av [Henrik Brattli Vold](#)

([Oslo.no](#)) Sikkerhets- og beredskapsleder Arnulf Wibe i Statens vegvesen har nå tatt initiativet til å sikre Festningstunnelen i Oslo mot springflo, melder Vegen

og vi.

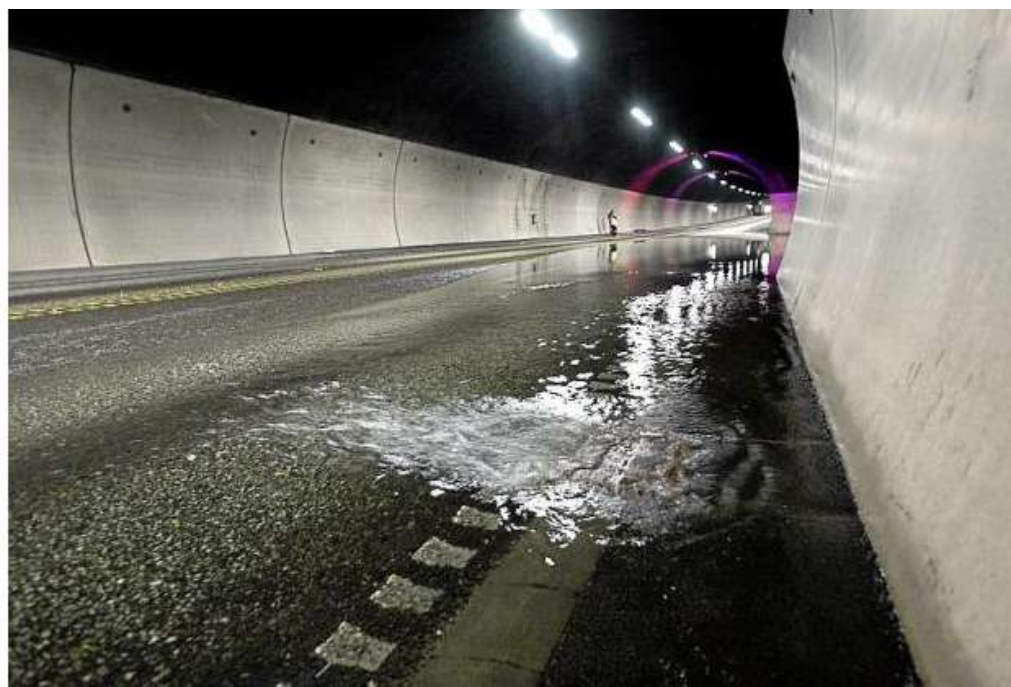
Det vestre tunnellopet på Festningstunnelen ligger bare åtte centimeter høyere enn springfloen nådde i 1987. Neste gang springfloen kommer til Oslo kan det gå virkelig galt, tror Wibe.

- Klimaforskerne forteller ikke om sterkere vind på Østlandet, men at sterk vind vil komme oftere. Spørsmålet er ikke er om vi får en gjentakelse av vannstanden i 1987, men når dette skjer, sier han til magasinet.

Nå skal tunnelen sikres med flombarrierer og lagre av sandsekker.

- Vi må hindre sjøvann å trenge ned i tunnelen, for saltvann vil ødelegge tunnelinstallasjonene og antakelig føre til at tunnelen blir stengt i måneder, sier han.

TV2: 29.11.07

Det har også skjedd tidligere at tunnelen er blitt stengt på grunn av vann. I 2003 klarte ikke pumpene å ta unna overvannet. (Foto: Bjørn Sigurdson / SCANPIX)

Smeltevann stengte Oslofjordtunnelen

En liten elv har funnet veien inn i tunnelåpningen.

[RANDI JOHANNESSEN](#) | [KJETIL OLSEN](#)

Først publisert: 16.01.08 | Oppdatert: 16.01.08 kl: 16:

Statens vegvesen vil nå sikre Festningstunnelen i Oslo mot springflo. Det vestre tunnellopet på Festningstunnelen ligger bare åtte cm høyere enn springfloen nådde i 1987. Flombarrierer og lagre av sandsekker...

Tung snø gir trefall og strømbrudd

”Tusenvis av strømkunder var i går uten strøm i Hedmark og Oppland pga våt og tung snø kombinert med vind.”

Strømløse etter snøfall

Mange tusen av Eidsivas kunder i Hedmark og Oppland har vært strømløse i helga på grunn av tung og våt snø.

**SISTE: HEDMARK OG
OPPLAND**

Slik er hovedvegene nå!

Strømløse etter snøfall

5.plass til Bratsveen

Av Hanne Stine Kind
Publisert i dag 15:42

Det har ført til at trær har falt over strømmettet mange steder.

- Det kom store mengder våt og tung snø på kort tid kombinert med litt vind. Dermed fikk vi problemer, sier kommunikasjonsrådgiver i Eidsiva, Raanhild B. Abrante.

Effekter på det bebygde miljø

- ❑ Økt nedbør gir risiko for:
  - **oversvømmelser** i avløp og kjellere
  - **ras og skred**
- ❑ Økt frekvens av intens nedbør gir risiko for **fuktskader og råteskader**
- ❑ Intens nedbør og frost-tineepisoder om vinteren gir risiko for **frostsprenning** (kulturminner)
- ❑ Kombinasjonen økt luftfuktighet og temperatur gir økt risiko for mugg, råte og **insektangrep**
- ❑ Økt temperatur gir mindre oppvarmingsbehov, men økt kjølebehov

Fukt utgjør 60-80 % av alle byggskader, og koster årlig samfunnet 12-15 mrd kroner.

Langsiktige tilpasningsutfordringer

Felles for de 3 første: Økt belastning krever betydelig økt vedlikehold!

❑ Vann og avløp

- Bedre separasjon av overvann/kloakk + avløpsrør/drikkevannsledninger
- Kanalisering av flomvann i urbane områder pga forsterket flomeffekt
- Økt vedlikeholdsbehov pga økt belastning

❑ Veier, havner og el-/telenett

- Bedre integrering av arealplanlegging
- Behov for alternative energikilder/energigiveier

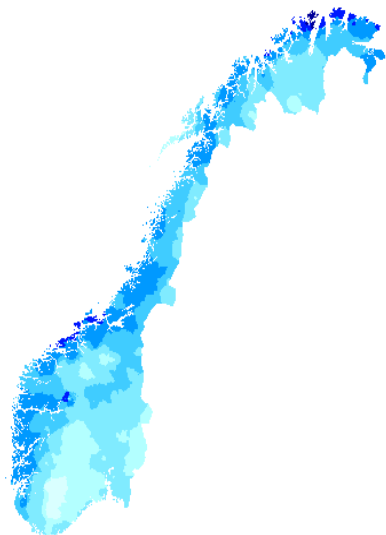
❑ Bebygd miljø

- Styrket arealplanlegging
- Styrket, offentlig byggekontroll
- Incentiver til markedsutvikling for klimatilpassede bygg

❑ Helse: Kunnskapsbehov i kommunehelsetjenesten, bedre statistikk

www.senorge.no

Scenario-kart (perioden 2071-2100): Temp., nedbør, snø, mark- og grunnvann

CIENS-rapport 1-2007:

http://www.akershus.no/index.php?page_id=3234

<http://www.cicero.uio.no/publications/detail.aspx?id=5807&lang=no>

<http://www.ciens.no/5253/>